

РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ ТА ПРИРОДНО-РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЇ

***ПОТИШНЯК О.М., Д.Е.Н., ПРОФЕСОР,
ДУДНИК О.В., К.Е.Н., ДОЦЕНТ, КРАЯ В.Г., СТ. ВИКЛАДАЧ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКО***

Постановка проблеми у загальному вигляді. Для нашого часу характерною особливістю є інтенсивний техногенний вплив на людину, що вимагає відновлення енергії та відпочинку. Умови життя людини, що пов'язані з її трудовою активністю, інтелектуальні навантаження-всі ці фактори викликають фізичну та психологічну втому, стрес. Тому й зростає потреба у використанні так званих рекреаційних ресурсів. Рекреаційні ресурси є важливою складовою природного потенціалу, їх роль у формуванні сучасного природокористування постійно зростає.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Термін «рекреаційні ресурси» до 50-60 років ХХ століття в науковій літературі не зустрічався. Цей термін почав використовуватися в періоді з 1968-1971 р., але й далі вчені постійно уточнювали зміст поняття. П.В. Большаник [1] пропонував розуміти під терміном «рекреаційні ресурси» – природні, природно-технічні та соціально-економічні геосистеми та їх елементи. Які при існуючих технічних і матеріальних можливостях можуть бути використані для організації рекреаційного господарства.

Деякі автори вважають, що рекреаційні ресурси є частиною туристичних ресурсів. З цим твердженням можна не погодитися, якщо розглядати рекреаційну галузь не в складі туристичної індустрії, а як окрему галузь економіки. Безперечно, поняття рекреація тісно пов'язане з туристичною індустрією. Компонентна структура туристичної індустрії являє собою сукупність туристичних галузей, окремих секторів і видів рекреаційної галузі, які розкривають особливості її функціонування і розвитку в межах певного географічного простору [2].

Т.В. Ніколаєнко визначає що до рекреаційних ресурсів відносяться компоненти природного середовища та феномени

соціокультурного характеру, які завдяки певним властивостям, можуть бути використані для організації рекреаційної діяльності [3].

Красевська А.В. [2] вважає що під рекреаційними ресурсами слід розуміти природні системи та їх елементи, культурно-історичні об'єкти, ресурси санаторно-курортних підприємств, а також трудові ресурси. Які . за певних умов, можуть бути використані для організації відпочинку та оздоровлення населення країни. Їх наявність є обов'язковою умовою для формування і розвитку рекреаційної діяльності санаторно-курортних підприємств, їх ресурсною базою. Все це пов'язано з необхідністю їх кількісної та якісної оцінки, визначенням можливих варіантів використання в тій чи іншій галузі економіки та вибором найбільш прийнятних.

Формулювання цілей статті. Розглянути класифікацію рекреаційних ресурсів та підходи до оцінки природно-рекреаційного потенціалу з ціллю оптимізації процесів природокористування території.

Виклад основного матеріалу дослідження. Залучення рекреаційних ресурсів до процесу рекреаційної діяльності може бути різноманітним по характеру:сприйматися нашим зором(пейзаж, об'єкти екскурсії). використовуватися непрямо - безпосередньо в процесі рекреації.

Рекреаційні ресурси можна класифікувати за [4]:

- походженням – природні та суспільні;
- специфікою використання в процесі туристично-рекреаційної діяльності – спеціальні(прямого використання – мінеральні води,лікувальні грязі,термальні води), загальні (опосередкованого використання чи впливу – лісові та водні ресурси);
- функціональним призначенням –лікувальні,оздоровчі. пізнавальні,спортивні;
- компонентною структурою – природні (бальнеологічні,водні,лісові, ландшафтні та кліматичні умови), суспільні (культурно-історичні, туристично-рекреаційна інфраструктура, інформаційне та кадрове забезпечення, ландшафтно-техногенні комплекси. агроландшафти; економічні,соціально-демографічні, інформаційні передумови розвитку туристично-рекреаційної сфери, інфраструктурні, екологічна та соціальна безпека);
- рівнем унікальності – типові та унікальні;
- критерієм доступності – добре доступні, доступні та важкодоступні;

– статусом ресурси природно –заповідного фонду, курортно-санаторних та рекреаційних зон.

Рекреаційні ресурси багато в чому є похідними від рекреаційних потреб населення, які в свою чергу визначаються задачами соціокультурного освоєння території. Таким чином, основні причина та фактори перетворення сукупності тих чи інших властивостей території в рекреаційні ресурси – це потреби соціокультурного освоєння території.

Поєднання та наявність природно-рекреаційних ресурсів свідчить про існування природно-рекреаційного потенціалу як необхідної умови розвитку рекреації.

Дашук Ю.Є. розглядає ресурсний потенціал регіону як інтегровану систему взаємозв'язків та властивостей, що характеризуються здатністю використовувати природні ресурси, реалізуючи при цьому можливості, через призму умов, які продукують готовність до ведення рекреаційної діяльності, що здійснюється під впливом комплексу засобів для задоволення потреб рекреанта у відпочинку та відновленні [5].

На думку вчених, природно-рекреаційний потенціал території являє собою можливість задоволення потреб духовного та фізичного розвитку суспільства та відтворення головного чинника – людини – шляхом раціонального використання можливостей та якостей природних ресурсів та об'єктів.

Існування природно-рекреаційного потенціалу (РТП) можливе лише при збереженні його здібності до саморегуляції та самопідтримки. Порушення цієї умови призведе до деградації природного середовища, втраті його рекреаційних властивостей та якостей. Обов'язковою умовою використання РТП є визначення допустимої кількісної та якісної межі споживання рекреаційних ресурсів, що не допустять необоротних процесів зміни навколишнього середовища, зумовлюючих аномалії та допомагаючи у визначенні строків їх настання.

Здатність природно-рекреаційного потенціалу до самовідновлення та підтримки стійкого стану може бути реалізована за допомогою механізмів раціонального природокористування, а також ряду інших факторів як відносяться як до внутрішнього так і до зовнішнього середовища (таблиця 1).

Вказані в таблиці 1 фактори дозволяють обґрунтувати механізми раціонального використання рекреаційних ресурсів регіону в довгостроковій перспективі, а також формують основу оцінки РТП регіону.

Таблиця 1

**Фактори що забезпечують функціонування
рекреаційного потенціалу територій**

Внутрішні фактори функціонування РТП		
Саморегуляція рекреаційної екосистеми	РТП володіє значними можливостями саморегулювання, самоочищення за рахунок процесу кругообігу речовин	
Стійкість екосистеми РТП	Можливість продовження процесу споживання рекреаційних ресурсів, використання їх якостей забезпечує стабільність задоволення потреб	
Різноманітність використання РТП	Властивості та якості складових РТП визначають різноманіття видів рекреаційної діяльності	
Оптимальність реалізації РТП	На всіх рівнях використання РТП повинні зберігатися об'єктивні пропорції між масштабами, темпами використання РТП та темпами зберігання для послідовного використання	
Дія закону цілісності	На кожному з етапів використання РТП існують резерви, зумовлені вже відомими властивостями окремих елементів РТП	
Фактори зовнішнього середовища		
Законодавча основа використання РТП	Організаційно-економічна основа використання РТП	Техніко-технологічна основа використання РТП

В якості природних передумов формування природно-рекреаційного потенціалу, насамперед, виступають природно-територіальні комплекси різних видів, їх компоненти та окремі властивості, в тому числі контрастність, географічна специфіка, екзотичність, унікальність або, навпаки, типічність, розміри та форми природних об'єктів та їх географічне положення.

Формування системи рекреаційного природокористування є об'єктивним наслідком потреб суспільства в рекреації, що постійно зростає (таблиця 2).

Таблиця 2

Взаємодія системи «суспільство – природне середовище»

Система управління	Рекреаційні потреби суспільства	Екологічний стан
Трудові ресурси	Відтворювальні	Культурно-історичні ресурси
Економічний потенціал	Соціально-культурні	Природний потенціал
Матеріально-технічна база	Економічні	Природно-рекреаційні ресурси

Розглядаючи рекреаційне природокористування необхідно визначити соціально-економічну суть рекреації, її місце та роль в розвитку суспільства.

Основні функції природно –ресурсного потенціалу можна розділити на три групи:

- медико-біологічна;
- соціально-культурна;
- економічна.

У медико-біологічній функції виділяють два аспекти – санаторно-курортне лікування та оздоровчий відпочинок (кожен з аспектів зумовлює відновлення працездатності в людини, зменшення нервового навантаження за допомогою занять з фізичної культури, фізіотерапевтичних методів оздоровлення).

Соціально-культурна функція – це основна функція рекреації, що визначає пізнавальну рекреаційну діяльність, пов'язану з оглядом нової території, знайомство з архітектурними пам'ятками і т.д.

Економічна функція – завдяки рекреації підвищується здатність працюючих до праці, збільшується тривалість періоду збереження повноцінної працездатності людини, що призводить до збільшення фонду робочого часу за рахунок зменшення захворюваності, підвищення життєвого тону.

Висновки. Очевидно, що на кожному етапі розвитку суспільства час рекреації повинен досягати суспільно необхідної величини. Інакше прогрес виробничих сил суспільства не буде забезпечуватися. Людство не змогло б досягнути сучасного рівня розвитку, якщо б не збільшувалася частка рекреаційного часу, в рамках якого відбувається примноження виробничих сил людини. Оскільки затрати сили та їх відновлення знаходять в єдиній площині, то вимір характеру затрат повинен призвести до зміни характеру відновлення. Тому наголос потрібно робити на збільшення частки рекреаційного часу, підвищуючи або проявляючи рекреаційну функцію всієї діяльності. Але чітко розмежувати функції рекреації, що були згадані вище, важко, так як вони пов'язані між собою та доповнюють одна одну. Важливо також визначити загальні тенденції розвитку рекреації в даний час. Такі напрями розвитку обов'язково будуть визначати співвідношення всіх вказаних функцій рекреації.

Література.

1. **Большаник П.В.** Рекреационная география: [учебное пособие] / **П.В. Большаник.** – Омск, 2003.

2. **Кравська А.С.** Рекреаційні ресурси санаторно-курортних підприємств: сутність та перспективи використання: [монографія] / **А.С. Кравська, О.О. Мороз, Б.Є. Грабовецький.** – Вінниця: НТУ, 2013 – 184 с.

3. **Николаенко Т.В.** Процесс рекреационного освоения региона / Т.В. Николаенко // Симферополь. – 1998.

4. **Черчик Л.** Теоретичні аспекти формування ринку рекреаційних ресурсів / **Л.Черчик** // Галицький економічний вісник. – 2004. – № 3. – С. 108-112.

5. **Дащук Ю.Є.** Рекреаційний потенціал регіону, як об'єкт наукових досліджень / **Ю.Є. Дащук** // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки. – 2012. – Вип. 126.

6. **Терещенко С.І.** Вплив природно-ресурсного потенціалу на рівень розвитку аграрного сектору Сумської області / **С.І. Терещенко** // Економіка АПК. – 2014. – № 12. – С. 50-64.

7. **Смаль І.В.** Туристичні ресурси світу: [навчальний посібник] / **І.В. Смаль.** – Ніжин: Видавництво ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, 2010. – 336 с.

8. **Фоменко Н.В.** Рекреаційні ресурси та курортологія **Н.В. Фоменко.** – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 312 с.

References.

1. **Vol'shanik P.V.** (2003). *Rekreacionnaja geografija [Recreational geography]*. Omsk, p. 180 [in Russian].

2. **Kraevs'ka A.S., Moroz O.O., Grabovec'kij B.E.** (2013). *Rekreacijni resursi sanatorno-kurortnih pidpriemstv: sutnist' ta perspektivi vikoristannja [Recreational resources of the sanatorium-resort enterprises: essence and prospects]*. Vinnicja: VNTU, p. 184 [in Ukrainian].

3. **Nikolaenko T.V.** (1998). *Process rekreacionnogo osvoenija regiona [The process of recreational development of the region]* Simferopol', p. 130 [in Russian].

4. **Cherchuk L.** (2004). *Teoretichni aspekti formuvannja rinku rekreacijnih resursiv [Theoretical aspects of formation of the market of recreational resources]*. *Galic'kij ekonomichnij visnik – Galician economic Bulletin*, No 3, pp. 108-112 [in Ukrainian].

5. **Dashchuk Iu.Ie.** (2012). *Rekreacijnij potencial regionu, jak ob'ekt naukovih doslidzhen' [Recreational potential of the region as an object of scientific research]*. *Visnik Harkivs'kogo nacional'nogo tebnichnogo universitetu sil's'kogo gospodarstva: Ekonomichni nauki – Bulletin of Kharkiv National Technical University of Agriculture: Economic Science*, Issue 126 [in Ukrainian].

6. **Tereshhenko S.I.** (2014). *Vpliv prirodno-resursnogo potencialu na riven' rozvitku agrarnogo sektoru Sums'koï oblasti [The impact of natural resources on the level of development of the agricultural sector of the Sumy region]*. *Ekonomika APK – Economy AIC*, No 12, pp. 50-64 [in Ukrainian].

7. **Smal' I.V.** (2010). *Turistichni resursi svitu [Tourist resources of the world]*. Nizhin: Vidavnictvo nizhins'kogo derzhavnogo universitetu imeni Mikoli Gogolja, P 336 [in Ukrainian].

8. **Fomenko N.V.** (2007). *Rekreacijni resursi ta kurortologija [Recreational resources and balneology]*. Kyiv: Centr navchal'noi literaturi, p. 312 [in Ukrainian].

Анотація.

Потишняк О.М., Дудник О.В., Краля В.Г. Рекреаційні ресурси та природно-рекреаційний потенціал як необхідна умова розвитку рекреації.

На основі узагальнення теорії та практики діяльності в рекреаційних комплексах визначено суть природно-рекреаційного потенціалу території; запропоновано класифікацію рекреаційних ресурсів. Виділено фактори що забезпечують функціонування рекреаційного потенціалу територій, що допоможуть в досягненні ефективності, сталого розвитку у процесі туристично-рекреаційного природокористування. Розглянуто підходи до оцінки природно-рекреаційного потенціалу з ціллю оптимізації процесів природокористування території. Виділено та охарактеризовано основні функції природно-ресурсного потенціалу, ефективне освоєння якого може забезпечити більш повне задоволення потреб населення в оздоровленні та відпочинку.

Ключові слова: рекреаційні ресурси, природні умови, рекреаційний потенціал території, функції природно-рекреаційного потенціалу.

Аннотация.

Потишняк Е.Н., Дудник Е.В., Краля В.Г. Рекреационные ресурсы и природно-рекреационный потенциал как необходимое условие развития рекреации.

На основе обобщения теории и практики деятельности в рекреационных комплексах определены суть природно-рекреационного потенциала территории; предложена классификация рекреационных ресурсов. Выделены факторы обеспечивающие функционирование рекреационного потенциала территорий, помогут в достижении эффективности, устойчивого развития в процессе туристско-рекреационного природопользования. Рассмотрены подходы к оценке природно-рекреационного потенциала с целью оптимизации процессов природопользования территории. Выделены и охарактеризованы основные функции природно-ресурсного потенциала, эффективное освоение которого может обеспечить более полное удовлетворение потребностей населения в оздоровлении и отдыхе.

Ключевые слова: рекреационные ресурсы, природные условия, рекреационный потенциал территории, функции природно-рекреационного потенциала

Abstract.

Potyshniak O.M., Dudnik E., Kralya V. Recreational resources and natural recreational potential a necessary condition for the development of recreation.

On the basis of generalization of the theory and practices of recreational complexes defined the essence of the natural-recreational potential of the territory; classification of recreation resources. The factors ensuring the functioning of the recreational potential of the territories, will help in achieving efficient, sustainable development in the process of tourist-recreational nature.. Discusses approaches to the assessment of natural and recreational potential with the aim of optimizing the processes of nature areas. Isolated and characterized the main functions of natural –resource potential, effective development of which can provide a more complete satisfaction of population's needs in health improvement and rest.

Key words: recreational resources, natural conditions, recreational potential of the territory, functions of natural-recreational potential

УДК 330.341:636.034(477.83)

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ РОЗВИТКУ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

**ЖЕЛЄЗНЯК А.М., К.Е.Н.,
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Постановка проблеми у загальному вигляді. Кризові явища в економіці України та високі темпи інфляції призвели до суттєвих змін в процесах виробництва та споживання сільськогосподарської продукції. Львівська область з часів незалежності традиційно займала лідируючі позиції в регіоні за обсягами виробництва молока та молочної продукції, які з часом погіршувалися. Основним ринком збуту молочної продукції для виробників регіону були внутрішній ринок територіально прилеглих областей та зовнішні ринки пострадянських країн. Відповідно основні тенденції розвитку галузі передбачали врахування попиту та пропозиції на цих ринках, вимог стосовно якості та безпеки згідно їх стандартів тощо. Починаючи з 2014 року українські виробники молока та молочної продукції були змушені працювати в нових умовах господарювання, стикнувшись з зростанням цін на сировину та матеріали, втратою одних зовнішніх ринків та відкритими перспективами інших, зменшенням купівельної спроможності українського населення, змінами законодавства в сфері безпеки та якості молочної продукції.